

แนวทางการจัดการศพติดเชื้อหรือสงสัยว่าติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

กระทรวงสาธารณสุข

ตามที่กระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศยกเลิกให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นโรคติดต่ออันตราย และจัดให้เป็นโรคติดต่อที่ต้องเฝ้าระวัง เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2565 รวมถึงการแพร่ระบาดและความรุนแรงของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีแนวโน้มลดลง ประกอบกับหลักฐานและงานวิจัยทางการแพทย์พบว่า ความเสี่ยงในการแพร่กระจายเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากศพสุนัขอยู่ในระดับต่ำ แม้จะมีรายงานการคงอยู่ของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในศพเป็นเวลานานภายหลังตาย

อย่างไรก็ตาม ตามหลักการทางการแพทย์ เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยังสามารถแพร่กระจายจากศพได้ผ่านทางสัมผัสสารคัดหลั่งโดยเฉพาะสารคัดหลั่งจากทางเดินหายใจและจากกล่องฟอยล์ที่เกิดขึ้นจากการทำหัตถการบางประเภทในศพ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับศพ และต่อญาติผู้เสียชีวิต กระทรวงสาธารณสุขจึงกำหนดแนวทางการจัดการศพติดเชื้อหรือสงสัยว่าติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไว้ดังนี้

การจัดการศพติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

1. ไม่จำเป็นต้องใส่หน้ากากเชื่อนในสาลีที่ใช้ในการดูรูกุมและปาก และสามารถนำวัสดุอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ใส่ติดไว้กับผู้ป่วยออกได้ทั้งหมดก่อนการจัดการศพในขั้นตอนต่อไป
2. แนะนำให้บรรจุศพใส่ถุงศพอย่างน้อย 1 ชั้น เพื่อป้องกันการปนเปื้อนสารคัดหลั่งของผู้ตายไปสู่ผู้ปฏิบัติงานและญาติ และเช็ดทำความสะอาดด้านนอกถุงศพด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ 0.5% Hypochlorite solution หรือน้ำยาฆ่าเชื้ออื่นที่ได้รับการรับรองว่าสามารถทำลายเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ โดยให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ต้องสัมผัสกับศพ สวมใส่อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (Personal Protective Equipment) ที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการสัมผัสสารคัดหลั่งหรือการกระเด็นของสารคัดหลั่งของผู้ตาย โดยอย่างน้อยให้สวมใส่เสื้อคลุมกันน้ำแขนยาว (Gown) Surgical mask และถุงมือยาง
3. หลังการบรรจุศพใส่ถุงศพ ให้หลีกเลี่ยงการนำศพออกมาจากถุงศพ ยกเว้นมีเหตุจำเป็น หากมีความจำเป็นต้องนำศพออกมาจากถุงศพเพื่อดำเนินการใด ๆ หลังดำเนินการเสร็จสิ้นให้บรรจุศพใส่ถุงศพใบใหม่ตามแนวทางในข้อ 1.2 ก่อนมอบศพให้ญาติดำเนินการต่อไป
4. แนะนำให้หลีกเลี่ยงการอาบน้ำแต่งศพ เพื่อป้องกันการสัมผัสสารคัดหลั่งหรือการกระเด็นของสารคัดหลั่งของผู้ตาย กรณีมีความจำเป็นต้องอาบน้ำแต่งศพ ให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล โดยอย่างน้อยให้สวมใส่เสื้อคลุมกันน้ำแขนยาว (Gown), Surgical mask, ถุงมือยาง, หมวกคลุมผม, Goggle หรือ Face Shield, และ shoe cover หรือ boot
5. แนะนำให้ใช้การเก็บรักษาศพในโลงศพแบบควบคุมอุณหภูมิแทนการฉีดน้ำยารักษาสภาพศพถ้าสามารถกระทำได้ กรณีมีความจำเป็นต้องฉีดน้ำยารักษาสภาพศพ ให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล โดยอย่างน้อยให้สวมใส่เสื้อคลุมกันน้ำแขนยาว (Gown) Surgical mask และถุงมือยาง
6. สามารถประกอบพิธีทางศาสนาได้เหมือนกับศพทั่วไปทั้งการเผาและการฝัง โดยหลีกเลี่ยงการสัมผัสศพโดยตรง กรณีมีความจำเป็นต้องสัมผัสศพโดยตรงเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา ผู้ที่ต้องสัมผัสศพควรสวมใส่เสื้อคลุมกันน้ำแขนยาว (Gown) Surgical mask และถุงมือยาง

การชันสูตรพลิกศพ

1. ไม่จำเป็นต้องตรวจหาเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยกเว้นแพทย์ผู้ชันสูตรศพสงสัยว่าผู้ตายเป็นโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
2. ให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ต้องสัมผัสกับศพที่ติดเชื้อหรือสงสัยว่าติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สวมใส่อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการสัมผัสสารคัดหลั่งหรือการกระเด็นของสารคัดหลั่งของผู้ตาย โดยอย่างน้อยให้สวมใส่เสื้อคลุมกันน้ำแขนยาว (Gown) Surgical mask และถุงมือยาง

การผ่าศพ

1. ไม่จำเป็นต้องตรวจคัดกรองเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ก่อนการผ่าศพ แต่ทั้งนี้หากผู้ตายมีอาการติดเชื้อทางเดินหายใจรุนแรงก่อนเสียชีวิตหรือแพทย์ผู้ผ่าศพสงสัยว่าผู้ตายเป็นโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ควรตรวจคัดกรองเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ก่อนการผ่าศพ เพื่อพิจารณาการใส่ชุดอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลและเตรียมสถานที่ในการผ่าศพ
2. การผ่าศพที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ควรทำในห้องผ่าศพที่มีระบบการหมุนเวียนอากาศและการกรองอากาศที่เหมาะสม เป็นไปตามมาตรฐานความปลอดภัยทางชีวภาพ โดยคำแนะนำของ CDC แนะนำให้ห้องผ่าศพควรมีแรงดันเป็นลบเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่รอข้างและมีการหมุนเวียนถ่ายเทอากาศอย่างน้อย 6 air changes per hour
3. ให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ต้องสัมผัสกับศพที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ขณะผ่าศพ สวมใส่อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลที่เหมาะสม โดยอย่างน้อยให้สวมใส่เสื้อคลุมกันน้ำแขนยาว (Gown), N95 mask, ถุงมือยาง, หมวกคลุมผม, Goggle หรือ Face Shield, และ shoe cover หรือ boot
4. หลีกเลี่ยงการทำหัตถการหรือใช้เครื่องมือที่ทำให้เกิดละอองฝอยในการผ่าศพติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เช่น การใช้เลื่อยไฟฟ้า เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง :

1. Baj J, Ciesielka M, Buszewicz G, Madejowski R, Budzyska B, Listos P, Teresinski G. COVID-19 in the autopsy room-requirements, safety, recommendations and pathological findings. Forensic Sci Med Pathol. 2021 Mar;17(1):101-113. doi: 10.1007/s12024-020-00341-1. Epub 2021 Jan 4. PMID: 33394313; PMCID: PMC7780078.
2. Centre of Disease Prevention and Control. Collection and Submission of Postmortem Specimens from Deceased Persons with Confirmed or Suspected COVID-19, April 2022. Available from: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/hcp/guidance-postmortem-specimens.html>.
3. European Centre for Disease Prevention and Control. Considerations related to the safe handling of bodies of deceased persons with suspected or confirmed COVID-19. Available from: <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/COVID-19-safe-handling-of-bodies-or-persons-dying-from-COVID-19.pdf>.
4. Health and Safety Executive. Handling the deceased with suspected or confirmed COVID-19. Available from: <https://www.hse.gov.uk/biosafety/handling-the-deceased.htm>.
5. Health Protection NSW. COVID-19 – Handling of bodies by funeral directors and cemetery staff. Available from: <https://www.health.nsw.gov.au/Infectious/factsheets/Pages/covid-19-funeral-directors.aspx>.
6. Mele F, Santoro V, Sablone S, Logrado D, Berterame C, Calvano M, Leonardelli M, Macorano E, Duma S, Introna MG, Introna F, De Donno A. Prevention of COVID-19 transmission from deceased subject: A critical point of view. J Glob Health. 2022 Jul 16;12:03037. doi: 10.7189/jogh.12.03037. PMID: 35841610; PMCID: PMC9288294.
7. National Institute of Forensic Medicine, Malaysia. Interim Guidelines for Handling Dead Bodies of Suspected, Probable or Confirmed 2019 Novel Coronavirus (2019-ncov) Death. Available from: <https://www.legforensingeno.com/contentassets/012ab60783744ac94a3f18737143872/malaysia-handling-dead-bodies-of-suspected-probable-or-confirmed-covid-19-death.pdf>.
8. World Health Organization. Infection Prevention and Control for the safe management of a dead body in the context of COVID-19. Available from: <https://www.who.int/publications/i/item/infection-prevention-and-control-for-the-safe-management-of-a-dead-body-in-the-context-of-covid-19-interim-guidance>.

แนวทางการจัดการศพติดเชื้อหรือสงสัยว่าติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กระทรวงสาธารณสุข ฉบับปรับปรุง วันที่ 30 กันยายน 2565

ตามที่กระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศยกเลิกให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นโรคติดต่ออันตราย และจัดให้เป็นโรคติดต่อที่ต้องเฝ้าระวัง เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2565 รวมถึงการแพร่ระบาดและความรุนแรงของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีแนวโน้มลดลง ประกอบกับหลักฐานและงานวิจัยทางการแพทย์พบว่า ความเสี่ยงในการแพร่กระจายเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากศพผู้คนที่อยู่ในระดับต่ำ แม้จะมีรายงานการคงอยู่ของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในศพเป็นเวลานานภายหลังตาย

อย่างไรก็ตาม ตามหลักการทางการแพทย์ เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยังสามารถแพร่กระจายจากศพได้ ผ่านทางการสัมผัสสารคัดหลั่งโดยเฉพาะสารคัดหลั่งจากทางเดินหายใจและจากละอองฝอยที่เกิดขึ้นจากการทำหัตถการบางประเภทในศพ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับศพและต่อญาติผู้เสียชีวิต กระทรวงสาธารณสุขจึงกำหนดแนวทางการจัดการศพติดเชื้อหรือสงสัยว่าติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไว้ดังนี้

1. การจัดการศพติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

- 1.1. ไม่จำเป็นต้องใส่หน้ากากอนามัยในสาลี่ที่ใช้ในการอุดรูจมูกและปาก และสามารถนำวัสดุอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ใส่ติดไว้กับผู้ป่วยออกได้ทั้งหมดก่อนการจัดการศพในขั้นตอนต่อไป
- 1.2. แนะนำให้บรรจุศพใส่ถุงศพอย่างน้อย 1 ชั้น เพื่อป้องกันการปนเปื้อนสารคัดหลั่งของผู้ตายไปสู่ผู้ปฏิบัติงานและญาติ และเช็ดทำความสะอาดด้านนอกถุงศพด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ 0.5% Hypochlorite solution หรือน้ำยาฆ่าเชื้ออื่นที่ได้รับการรับรองว่าสามารถทำลายเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ โดยให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ต้องสัมผัสกับศพ สวมใส่อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (Personal Protective Equipment) ที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการสัมผัสสารคัดหลั่งหรือการกระเด็นของสารคัดหลั่งของผู้ตาย โดยอย่างน้อยให้สวมใส่เสื้อคลุมกันน้ำแขนยาว (Gown) Surgical mask และถุงมือยาง
- 1.3. หลังการบรรจุศพใส่ถุงศพ ให้หลีกเลี่ยงการนำศพออกมาจากถุงศพ ยกเว้นมีเหตุจำเป็น หากมีความจำเป็นต้องนำศพออกมาจากถุงศพเพื่อดำเนินการใด ๆ หลังดำเนินการเสร็จสิ้นให้บรรจุศพใส่ถุงศพใบใหม่ตามแนวทางในข้อ 1.2 ก่อนมอบศพให้ญาติดำเนินการต่อไป
- 1.4. แนะนำให้หลีกเลี่ยงการอาบน้ำแต่งศพ เพื่อป้องกันการสัมผัสสารคัดหลั่งหรือการกระเด็นของสารคัดหลั่งของผู้ตาย กรณีมีความจำเป็นต้องอาบน้ำแต่งศพ ให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล โดยอย่างน้อยให้สวมใส่เสื้อคลุมกันน้ำแขนยาว (Gown), Surgical mask, ถุงมือยาง, หมวกคลุมผม, Goggle หรือ Face Shield, และ shoe cover หรือ boot
- 1.5. แนะนำให้ใช้การเก็บรักษาศพในโลงศพแบบควบคุมอุณหภูมิแทนการฉีดยารักษาสภาพศพ ถ้าสามารถกระทำได้ กรณีมีความจำเป็นต้องฉีดยารักษาสภาพศพ ให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล โดยอย่างน้อยให้สวมใส่เสื้อคลุมกันน้ำแขนยาว (Gown) Surgical mask และถุงมือยาง

- 1.6. สามารถประกอบพิธีทางศาสนาได้เหมือนกับศพทั่วไปทั้งการเผาและการฝัง โดยหลีกเลี่ยงการสัมผัสศพโดยตรง กรณีมีความจำเป็นต้องสัมผัสศพโดยตรงเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา ผู้ที่ต้องสัมผัสศพควรสวมใส่เสื้อคลุมกันน้ำแขนยาว (Gown) Surgical mask และถุงมือยาง

2. การชันสูตรพลิกศพ

- 2.1. ไม่จำเป็นต้องตรวจหาเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยกเว้นแพทย์ผู้ชันสูตรศพสงสัยว่าผู้ตายเป็นโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
- 2.2. ให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ต้องสัมผัสกับศพที่ติดเชื้อหรือสงสัยว่าติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สวมใส่อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการสัมผัสสารคัดหลั่งหรือการกระเด็นของสารคัดหลั่งของผู้ตาย โดยอย่างน้อยให้สวมใส่เสื้อคลุมกันน้ำแขนยาว (Gown) Surgical mask และถุงมือยาง

3. การผ่าศพ

- 3.1. ไม่จำเป็นต้องตรวจคัดกรองเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ก่อนการผ่าศพ แต่ทั้งนี้หากผู้ตายมีอาการติดเชื้อทางเดินหายใจรุนแรงก่อนเสียชีวิตหรือแพทย์ผู้ผ่าศพสงสัยว่าผู้ตายเป็นโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ควรตรวจคัดกรองเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ก่อนการผ่าศพ เพื่อพิจารณาการใส่ชุดอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลและเตรียมสถานที่ในการผ่าศพ
- 3.2. การผ่าศพที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ควรทำในห้องผ่าศพที่มีระบบการหมุนเวียนอากาศและการกรองอากาศที่เหมาะสม เป็นไปตามมาตรฐานความปลอดภัยทางชีวภาพ โดยคำแนะนำของ CDC แนะนำให้ห้องผ่าศพควรมีแรงดันเป็นลบเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่รอบข้างและมีการหมุนเวียนถ่ายเทอากาศอย่างน้อย 6 air changes per hour
- 3.3. ให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ต้องสัมผัสกับศพที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ขณะผ่าศพ สวมใส่อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลที่เหมาะสม โดยอย่างน้อยให้สวมใส่เสื้อคลุมกันน้ำแขนยาว (Gown), N95 mask, ถุงมือยาง, หมวกคลุมผม, Goggle หรือ Face Shield, และ shoe cover หรือ boot
- 3.4. หลีกเลี่ยงการทำหัตถการหรือใช้เครื่องมือที่ทำให้เกิดละอองฝอยในการผ่าศพติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เช่น การใช้เลื่อยไฟฟ้า เป็นต้น

*****

เอกสารอ้างอิง

1. Baj J, Ciesielka M, Buszewicz G, Maciejewski R, Budzynska B, Listos P, Teresinski G. COVID-19 in the autopsy room-requirements, safety, recommendations and pathological findings. *Forensic Sci Med Pathol*. 2021 Mar;17(1):101-113. doi: 10.1007/s12024-020-00341-1. Epub 2021 Jan 4. PMID: 33394313; PMCID: PMC7780078.
2. Centre of Disease Prevention and Control. Collection and Submission of Postmortem Specimens from Deceased Persons with Confirmed or Suspected COVID-19, April 2022. Available from: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/hcp/guidance-postmortem-specimens.html>.
3. European Centre for Disease Prevention and Control. Considerations related to the safe handling of bodies of deceased persons with suspected or confirmed COVID19. Available from: <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/COVID-19-safe-handling-of-bodies-or-persons-dying-from-COVID19.pdf>.
4. Health and Safety Executive. Handling the deceased with suspected or confirmed COVID-19. Available from: <https://www.hse.gov.uk/biosafety/handling-the-deceased.htm>.
5. Health Protection NSW. COVID-19 – Handling of bodies by funeral directors and cemetery staff. Available from: <https://www.health.nsw.gov.au/Infectious/factsheets/Pages/covid-19-funeral-directors.aspx>.
6. Mele F, Santoro V, Sablone S, Logrado D, Berterame C, Calvano M, Leonardelli M, Macorano E, Duma S, Introna MG, Introna F, De Donno A. Prevention of COVID-19 transmission from deceased subject: A critical point of view. *J Glob Health*. 2022 Jul 16;12:03037. doi: 10.7189/jogh.12.03037. PMID: 35841610; PMCID: PMC9288234.
7. National Institute of Forensic Medicine. Malaysia. Interim Guidelines for Handling Dead Bodies of Suspected, Probable or Confirmed 2019 Novel Coronavirus (2019-ncov) Death. Available from: <https://www.legeforeningen.no/contentassets/0b2ab607837444ad94a3f18737143872/malaysia-handling-dead-bodies-of-suspected-probable-or-confirmed-covid-19-death.pdf>.
8. World Health Organization. Infection Prevention and Control for the safe management of a dead body in the context of COVID19. Available from: <https://www.who.int/publications/i/item/infection-prevention-and-control-for-the-safe-management-of-a-dead-body-in-the-context-of-covid-19-interim-guidance>.